

מרכז אליאנס ללימודים איראניים

מרכז משה דיין ללימודי המזרח התיכון ואפריקה

BeeHive

השיח ברשתות החברתיות במזה"ת

עורכים: ד"ר הראל חורב, סמדר שאול

כרך 6 גיליון 9, אוקטובר 2018

תוכן העניינים

- 3 ..... האנטי אמריקניות ואנטי ישראליות העולה בטורקיה בצל פרשת חשוקג'י והכומר ברונסון
- 6 ..... "חיו איתן בהגינות": אל-אזהר והרשתות החברתיות כפלטפורמה לצמצום הגירויים בחברה המצרית
- 9 ..... אל-קאעדה בבלוצ'סטאן והקשר למלחמה בסוריה

דבר העורכים

הדסק לחקר רשתות ע"ש דורון הלפרן שמח להגיש לכם את גיליון אוקטובר של ביהייב. בראשית הגיליון נסקור את השיח הציבורי ברשתות הטורקיות אודות פרשת רצח העיתונאי הסעודי ג'מאל חשוקג'י בקונסוליה הסעודית באיסטנבול ושחרור הכומר האמריקאי אנדרו ברונסון מהכלא הטורקי, המשקף את התחזקות האנטגוניזם כלפי ארצות הברית ובעלת בריתה, ישראל; נמשיך בקמפיין הרשתי שמוביל מוסד אל אזהר בעידוד הממשל המצרי להפחתת שיעור הגירושים הגבוה במצרים והעמדות האמביוולנטיות שהוא מעורר בקרב ציבור הגולשים המצרי; וניחשף לפעילות ארגוני טרור בלוציים במרחב סיסטאן בלוצ'סתאן שבאיראן והתמורות האידיאולוגיות שהתחוללו בקרבם המתכתבות עם האידיאולוגיה של ארגוני ג'האד סלפי, ובראשם אל קאעדה.

קריאה מהנה!

האנטי אמריקניות ואנטי ישראליות העולה בטורקיה בצל פרשת חשוקג'י והכומר ברונסון

ד"ר חי איתן כהן ינרוג'ק

הדיווחים אודות רצח העיתונאי הסעודי ג'מאל חשוקג'י בקונסוליה הסעודית באיסטנבול ב-2 באוקטובר ושחרור הכומר האמריקאי אנדרו ברונסון מהכלא הטורקי ב-12 באוקטובר, הפנו את תשומת הלב העולמית לטורקיה. כמצופה, הרשתות החברתיות הטורקיות לא נותרו אדישות להתרחשויות יוצאות הדופן הללו, ומתוך בליל התגובות של הגולשים הטורקים, בלט האנטגוניזם כלפי ארצות הברית וישראל, שאיחד את הקהילה הטורקית המקוונת.

עם עדכון הרשויות הטורקיות בדבר היעלמות העיתונאי האופוזיציוני הסעודי ג'מאל חשוקג'י בקונסוליה הסעודית באיסטנבול, שבה "המלחמה הקרה" בין טורקיה לבין סעודיה לכותרות. בראש הנושאים שבמחלוקת עומדת הסוגיה הסורית. בעוד הסעודים רואים את המעורבות האיראנית בסוריה כבלתי נסבלת, אנקרה משתפת פעולה עם טהראן ורואה בה בת שיח לקידום האינטרסים שלה בצפון סוריה, ובראשם שמירה על מעמדם של המורדים הסורים באזורי שליטתם. בנוסף, מספקת טורקיה תחת ארדואן תמיכה מדינית וצבאית לקטר במשבר העמוק שבינה לבין סעודיה, ואף מארחת בשטחה גולים סעודים, מצרים ואזרחי איחוד האמירויות. התעלומה סביב גורלו של ג'מאל חשוקג'י הוסיפה למתח בין שתי המדינות והרשתות החברתיות הפכו למוקד מרכזי בדיון אודות גורלו המשוער של חשוקג'י.

בשעה שהיו מי שטענו כי חשוקג'י הוברח מן הקונסוליה באמצעות מנהרה, והוטס לאחר מכן לסעודיה לחקירות, רוב הגולשים הניחו מלכתחילה כי חשוקג'י נרצח בקונסוליה וגופתו בותרה לחלקים והוברחה על ידי המתנקשים במזוודות אל מחוץ לקונסוליה. כך או כך, גולשים רבים הדגישו כי הפעולה הסעודית על אדמת טורקיה נועדה להשפיל את אנקרה בשל עמדתה האנטי-סעודית בכלל ותמיכתה באחים המוסלמים בפרט, ודרשו להטיל עונש מאסר על הסגל הדיפלומטי הסעודי ששהה בעת הרצח בטורקיה. הגולשים קראו לממשל הטורקי להיכנס מיד לקונסוליה ולשים קץ לתעלומה סביב חשוקג'י, פעולה שהתממשה לבסוף בשל היתר שניתן מטעם הסעודים.¹

בתוך כך, לא נפקד גם מקומם של שוחרי תיאוריות קונספירציה שהפיצו את הטענה לפיהן רצחו הסעודים את חשוקג'י בהוראת האמריקאים והישראלים השואפים ליצור עוינות בין הערבים לטורקים. חלקם אף טענו שמצרים ואיחוד האמירויות שיתפו פעולה עם המרצחים.² על מנת להוכיח את תאוריית הקונספירציה, הסתמכו הגולשים על הציוץ של העיתונאי יוסי מלמן מעיתון הארץ בו כתב שהוא מקווה שהמוסד הישראלי לא התערב בחיסול חשוקג'י, בדומה לסיוע שסיפק בעבר למרוקו לחיסול יריב הממשל ברבאט.³ השיח צבר

תאוצה בעקבות מחיקת הציוץ בידי מלמן, שנתפס כמהלך שנעשה מטעם ממשלת ישראל, כחלק מניסיונה לטשטש את עקבותיה ברצח. גולשים רבים הדגישו את הדמיון בין שיטות החיסול של המוסד לאלה של הסעודים, אך באותה נשימה לעגו לסעודים על חוסר מקצועיותם שהביא לתפיסתם, בשונה מהמקצועיות שמפגינים הישראלים. כדרך "להוכיח" את הקשר הישראלי בפרשה, הצביעו הגולשים על השקט הממושך שמפגינה ישראל שבחרה שלא להביע עמדה בנושא.

בשעה שהתקשורת והרשתות החברתיות בטורקיה התרכזו בתעלומת היעלמותו של חשוקגיי, שוחרר הכומר האמריקאי אנדרו ברונסון מהכלא הטורקי. הכומר האמריקאי שחי באיזמיר במשך 23 שנים במטרה להפיץ את דת הנצרות בקרב המקומיים, מצא את עצמו בלב משבר דיפלומטי בין טורקיה וארצות הברית כשהואשם על ידי הממשל הטורקי בריגול. הכומר נכלא באוקטובר 2016, לאחר שנחשד בשיתוף פעולה עם גורמים מתנועתו של פתהוללה גולן, שהואשם בידי הממשלה הטורקית כמי שעמד מאחורי ניסיון ההפיכה הכושל ב-15 ביולי אותה שנה.⁴ שמו של ברונסון עלה לכותרות עם שחרור האזרחית הטורקיה אברו אוזקאן מהכלא הישראלי ביולי האחרון, לאחר שנעצרה באשמת סיוע לחמאס.⁵ לטענת האמריקאים, שחרור אוזקאן התאפשר בשל בקשת הנשיא דונלד טראמפ, שציפה לראות בתמורה לכך את שחרורו המידי של ברונסון מהכלא הטורקי, דבר שלא אירע בפועל. בתוך כך הפך משפטו של ברונסון לזירת התגוששות ומלחמת אגו בין ארדואן לבין טראמפ, שהוחמרה בעקבות פסק הדין שניתן מטעם בית המשפט הטורקי שגזר על ברונסון מעצר בית למשך 79 ימים, וסלל את הדרך לסנקציות אמריקאיות כנגד טורקיה.⁶

תמונת הכומר האמריקאי אנדרו ברונסון על גבי שטר הדולר
מתוך טוויטר

אף שגולשים רבים הביעו תמיכה בעמדת הממשלה הטורקית שלא להיכנע ללחץ האמריקאי, החלו להתגבר התלונות על עליית המחירים בעקבות התרסקות המטבע הטורקי למול הדולר האמריקאי, שהגיע לשיא חסר תקדים של 7.24 לירות טורקיות

בעבור דולר. תומכי ארדואן הדגישו כי טורקיה נמצאת תחת מתקפה כלכלית מצד אימפריאליסטים, ובכלל זה ארצות הברית ו"היהודים" כהגדרתם, וכי זה הזמן להתאחד כנגד האיומים ולחזק את המשק הטורקי.⁷ טורקים רבים קראו להטלת חרם על מוצרים אמריקאים וצילמו עצמם כשהם שוברים טלפונים חכמים מסוג iPhone, במטרה לשלוח מסר מרתיע למשק האמריקאי.⁸ לעומתם, היו גולשים שמחו נגד ממשל

ארדואן וקראו במפורש לשחרור הכומר כדי לשים קץ לנוק שנגרם לכלכלה הטורקית. בין היתר, שיתפו גולשים כרזת שטר דולר שעליו תמונת ברונסון, כדי להמחיש את הקשר בין המשבר הכלכלי בטורקיה לפרשת ברונסון.⁹ ואולם, היו מי שטענו כי המשבר הכלכלי היה בלתי נמנע משום שהממשלה הטורקית השתמשה בפרשת הכומר כדי ליצור משבר מלאכותי למול ארצות הברית ולהציג את השפל בכלכלה כתוצאה של מתקפה אמריקאית, ולא כתוצאה ממדיניות כלכלית כושלת של הממשלה.¹⁰

לאחר ששחרר ברונסון בידי הרשויות הטורקיות, לא חדלו מתנגדי ארדואן מלהתנגח בממשל, והחלו במטח של תגובות נלעגות כנגדו. הגולשים הפיצו את תמונת טראמפ המחייך על רקע מסגד באיסטנבול, כשהוא חוגג כביכול את שחרור הכומר ביום שישי, ה-12 באוקטובר, עם ברכת "יום שישי מבורך" כפרפרזה לתמונה שעוצבה בידי גולשים שמרנים עם ברכה לכבוד יום השישי (ראו תמונות). תומכי ארדואן, לעומת זאת, חזרו על טענות הממשל הטורקי כשהדגישו כי הכומר שוחרר בעקבות החלטה עצמאית של בית המשפט הטורקי, ולא בשל הלחץ האמריקאי.¹¹

"יום שישי מבורך": בין כרזת השמרנים (מימין) לכרזת מתנגדי ארדואן (משמאל), מתוך

טוויטר

השיח הרשתי חושף את התחזקות העמדה האנטי אמריקנית בקרב הציבור הטורקי, תוך שרוב שמה של ישראל. טענה זו מתכתבת עם סקר שנערך בשנה האחרונה מטעם האוניברסיטה הטורקית קאדיר האס שהראה כי כ-60% מהציבור רואה בארצות הברית את האיום העיקרי על מדינתו. ישראל, אגב, דורגה על ידי 54.4% מהמשיבים כאיום שני בחשיבותו.¹² בשעה ששחרר הכומר האמריקאי אמור היה להפחית מהמתח שבין ארצות הברית לטורקיה, הרי שפרשת חשוקגי מחדדת את האינטרסים המנוגדים הקיימים בין שתי המדינות. ארצות הברית שואפת להרחיק את בעל בריתה יורש העצר הסעודי, מוחמד בן סלמן,

מהאשמות ישירות ברצח חשוקגיי בעוד שטורקיה עושה כמיטב יכולתה להעמיק את החקירה בתיק זה ולקשור את הרצח ישירות עם בן סלמן כדי לגרום לנזק חסר תקדים לתדמיתו של יורש העצר.

"חיו איתן בהגינות": אל-אזהר והרשתות החברתיות כפלטפורמה לצמצום הגירושים

בחברה המצרית

ד"ר מיכאל ברק

ב- 8 בספטמבר פתח מוסד אל-אזהר בקמפיין רשתי בשם "חיו איתן בהגינות" (#عاشرهن_بالمعروف) במטרה לצמצם את שיעור הגירושים הגבוה במצרים ולחזק את יציבות התא המשפחתי.¹³ הקמפיין זכה לברכת הממסד מתוקף ראייתו בקמפיין חלק מהמאמץ הלאומי לביעור נגע הגירושים במדינה. השיח הרשתי סביב הקמפיין חושף, לעומת זאת, יחס אמביוולנטי מצד הציבור המצרי כלפי מעורבות מוסד של אל-אזהר בתחום חיי האישות. מחד גיסא, התאפיין השיח בתשבחות על היוזמה, ומאידך גיסא, בולט חוסר האמון ביכולתו של אל-אזהר לחולל שינוי מהותי בנושא. יתרה על כן, אזרחים רבים מאשימים את אל-אזהר בתמיכתו בחוקי משפחה המפלים לרעה את הגברים. מתוך התכנים העולים בשיח, בולט המאבק המסורתי על מעמד האישה במשפחה בין כוחות קדמה המבקשים להחיל תהליכי מודרניזציה, כולל בתחום זה, למול כוחות שמרנים המבקשים לקדש את המסורת.

בדו"ח שפרסמה סוכנות הסטטיסטיקה הרשמית של מצרים, "הסוכנות המרכזית לניידות חברתית וסטטיסטיקה" (Central Agency for Public Mobilization and Statistics), בפברואר השנה, דורגה מצרים כמדינה השלישית בעולם מבחינת שיעור הגירושים, כאשר בשנת 2017 נרשמו 192 אלף מקרי גירושים.¹⁴ עבד אל-פתאח אל-סיסי, נשיא מצרים, הביע דאגה ניכרת ביחס לתופעה וקרא לביעור התופעה בהזדמנויות שונות. כך לדוגמה, הצהיר אל ססי ביולי האחרון כי שיעור הגירושים הגבוה (44%) מאיים על החוסן החברתי של מצרים ומותיר מיליוני ילדים ללא אב ואם, כהגדרתו.¹⁵ בספטמבר השנה קיים המיניסטריון המצרי ללכידות חברתית מפגש עם מוסד אל-אזהר כדי לבחון דרכים לשיתוף פעולה לצמצום התופעה,¹⁶ שלאחריו הושק הקמפיין הרשתי של אל-אזהר.

במסגרת הקמפיין, העלה אל-אזהר לרשתות החברתיות למעלה מעשרה סרטונים שעסקו בגורמים לגירושים ובעצות כיצד לשמור על יציבות התא המשפחתי. כך לדוגמה, ציין חכם הלכה של אל-אזהר כי זוגות בוחרים להתגרש בשל העדר ארגז כלים מתאים להתמודדות עם מכשולים שונים בחייהם, כמו המשבר הכלכלי

הקשה שפקד את מצרים.¹⁷ בסרטון אחר הוזכרה מעורבות ההורים בזוגיות ילדיהם כגורם מרכזי לגירושם, ונקבע כי יש להציב בראש סדר העדיפויות את השמירה על מוסד הנישואים, כולל במחיר הציות להורים.¹⁸ בסרטון נוסף הודגש כי בעת מריבה חשוב לשוחח וללבן את המחלוקת ולא להיחפז ל"פתרון" הגירושים.¹⁹ בסרטון אחר הזהיר אל-אזהר זוגות שלא לפרסם ברשתות החברתיות פרטים אודות חייהם הפרטיים במטרה להתפאר ולהתרברב, שכן יש בכך איום על יציבות התא המשפחתי.²⁰

לוגו הקמפיין הרשתי של אל-אזהר "חיה איתן בהגינות", מתוך

יו-טיוב

השיח' אחמד אל-טייב, שעומד בראש אל-אזהר, הבהיר כי הקמפיין מבטא מאמץ נרחב לחזק את קשריו של המוסד עם החברה המצרית. באמצעות הקמפיין, מבקשים במוסד "לרדת אל הרחוב" ולספק מענה לבעיות חברתיות המטרידות את האזרח הפשוט.²¹ יש לציין כי

כבר באפריל השנה ניתן לכך ביטוי במוסד עם הקמת יחידה חדשה בשם "אחדות המשפחות" (לם ישמל) המסייעת בגישור על מחלוקות בין בני זוג באמצעות מענה טלפוני וביקורי בית. הרשתות החברתיות משמשות בעניין זה פלטפורמה ציבורית לחיזוק ערכים כדוגמת אחווה בין חברי המשפחה וחשיבות הדבקות בתא המשפחתי.²²

הקמפיין הרשתי זכה, אמנם, לתשבחות מצד אזרחים מצרים, אך חשף גם ביקורת כלפי אל-אזהר. ח'אלד מנתצר, עיתונאי מצרי בולט, שאף ששיבח בחשבון הפייסבוק שלו את יוזמת אל-אזהר, הוסיף כי אין בזה די, לנוכח סירובו התקיף של המוסד להיעתר לבקשת הנשיא המצרי לחייב רישום פורמאלי של גירושים שהתבצעו בעל פה (הרווחים באסלאם מאז תקופתו של הנביא מחמד), בפני הגורמים המוסמכים במערכת המשפט ובנוכחותם של שני בני הזוג.²³ מנתצר הדגיש כי חידוש השיח הדתי מצד אל-אזהר אינו אמור להתבטא בסרטונים אלא בפסקי הלכה יצירתיים המותאמים לאתגרי התקופה הנוכחית.²⁴ גולשים אחרים טענו כי טבעו השמרני של אל-אזהר אינו בר שינוי, שכן השריעה תהווה תמיד בסיס לאופן מחשבתו ופסיקותיו, ומכאן שהוא מוגבל ביכולתו להשפיע על שינוי השיח הדתי. לראייתם, הפתרון טמון בחקיקת חוקים מאזנים מתאימים בפרלמנט המצרי שיהלמו את רוח התקופה ויענו על צרכי האזרחים.²⁵

גולשים מצריים רבים, בהם אבות גרושים, אף האשימו את אל-אזהר בעידוד תופעת הגירושים, וזאת על רקע תמיכתו בחוקי משפחה המחזקים את מעמד האישה על חשבון מעמדו של הבעל. מאז תקופת סאדאת

ובמיוחד בתקופתו של חסני מבארכ ניכרו ניסיונות לשפר את מעמד האישה במשפחה, כמו בשנת 1985, עם חקיקת חוק שהקנה לאישה זכות להגיש בקשה לגירושים אם הבעל נישא לאישה שנייה. גולש מקהיר ציין כי בחסות חוקי המשפחה הקיימים מעזה האישה למרוד בבעל ובסדר הקיים ואינה מקיימת את חובותיה.²⁶ גולש מאלכסנדריה טען כי החוק מאפשר לאישה לעזוב את הבית, לחטוף את הילדים, למנוע מהם להתראות עם האב, ואף לתבוע דמי מזונות.²⁷ גולשים אחרים תבעו מאל-אזהר לשנות את החוק הקובע שאימהות גרושות רשאיות להחזיק בילדיהן עד גיל 15, והיו שביקשו להחזיר את חוקי המשפחה הקודמים שקבעו כי אימהות גרושות זכאיות לאפטרופסות על ילדיהם עד לגילאי 7-8.²⁸ גולש מאיסמעיליה אף קרא להחיל את חוקי המשפחה הסעודיים על המרחב המצרי בשל הלימתם את חוקי השריעה, ובכך להבטיח, לראייתו, חוקי משפחה מאוזנים עבור כלל בני המשפחה.²⁹

לראיית הגולשים, מוסד אל אזהר מועל בתפקידו, משום שבמקום להיות נאמן להוראות האסלאם הוא בוחר למלא את תכתיבי הממשל,³⁰ וכך של מדינות וגופים בינלאומיים שונים שבוחשים בענייניה הפנימיים של מצרים. ³¹ כרקע לכך, ציינו הגולשים את שיתוף הפעולה שמקיים המוסד עם "המועצה הלאומית לאישה" שהוקם עלי ידי סוזאן מבארכ, אשת נשיא מצרים לשעבר חסני מבארכ, לקידום זכויות נשים, שהמיט לראייתם חורבן על התא המשפחתי המצרי.³² לשיטת אותם גולשים, הקמפיין נועד לחברה אחרת ולא לחברה המצרית המסורתית.³³

בתגובה לביקורות אלו, בלטו קולותיהם של נשים וגברים כאחד שהגנו על חוקי המשפחה. גולשות מצריות טענו שהגבר חזק מהאישה במובנים רבים, ומכאן שהחוק בא להטיב עם האישה ולמנוע את השפלתה.³⁴ גולש מסוהאג' ציין כי האישה נתפסת בחברה המצרית באור סקסיסטי וסטיגמטי, "כמי שאין לה דעה, ואיננה יכולה לדון עם בעלה על אף נושא, כאילו שהיא איננה נמצאת בבית [...]". לטענתו, הסרטים וסדרות הטלוויזיה מנציחות ומשרישות תפיסה זו בחברה המצרית. לראייתו, הפתרון טמון בהגדרה מחדש של משמעות הגבריות, תוך מתן דגש על תכונות חיוביות כגילוי יחס הוגן כלפי האישה.³⁵

לסיכום, הקמפיין הרשתי של אל-אזהר למניעת גירושים חושף מורת רוח וחוסר אמון בקרב אזרחי מצרים לגבי מידת מסוגלותו של המוסד לחולל שינוי ממשי בנושא. יש הרואים במוסד, מחד גיסא, ככבול למסורת ולעקרונות האסלאם, ומאידך גיסא, כעושה דברו של המשטר בכל הקשור לקידום זכויות האישה בחברה, בין השאר, על ידי תמיכה בחוקים המפלים, לראייתם, לרעה את הגברים, ומאשימים את המוסד באחריות להגדלת מעגל הגירושים. שיח זה חושף מאבק בין שתי אסכולות בנושא חוקי המשפחה ומעמד האישה בחברה המצרית כשהראשונה דוגלת בקידום מעמד האישה דרך חקיקת חוקים מתאימים, והשנייה תומכת

בהחזרת מעמדה המסורתי של האישה בטענה שזהו המפתח ליציבות חיי הנישואים. נדמה כי מאבק זה עתיד להחריף לנוכח נכונותו של אל-אזהר להמשיך ולתמוך בחוקים למען זכויות האישה.

אל-קאעדה בבלוצ'סתאן והקשר למלחמה בסוריה

ד"ר אריאל קוך

בחבל בלוצ'סתאן המשתרע על שטחן של אפגניסטן, פקיסטן ואיראן, קיימת אחת מזירות הג'יהאד הפחות מוכרות והיא " סיסתאן בלוצ'סתאן", המתרכזת במרחב האיראני. בזירה זו פועלים ארגוני טרור סונים המורכבים מבני המיעוט הבלוצ'י נגד איראן, הנתפסת כישות שיעית כובשת. מקרב ארגונים אלה, שהחלו את דרכם כארגונים בדלניים החותרים להקמת מדינה בלוצ'ית עצמאית, היו שאימצו רטוריקה סלפית-ג'יהאדיסטית, כאשר לרשתות החברתיות תפקיד משמעותי בתיעוד השינויים האידאולוגיים ובחשיפת הקשר לארגון הטרור העולמי אל-קאעדה ולזירות לחימה מחוץ לבלוצ'סתאן, בדגש על הזירה הסורית.

ארגוני טרור סונים, המונעים מאידיאולוגיה מרקסיסטית, לאומית או אסלאמיסטית, ולעתים אף כאלה המשלבים ביניהן, פועלים באיראן מאז המהפכה האסלאמית, וכוללים ארגונים שיעים כ"ג'מאעת אל-פֶּרְקָאן"³⁶ ו"מג'אהדין ח'אלק", וסונים כ"ג'נדאללה", שהחל לפעול ב-2003. בשנים האחרונות, ובעיקר לאור הצלחת האיראנים לפגוע בהנהגת ג'נדאללה,³⁷ הופיע באיראן ארגון בשם "חרכת אנצאר איראן" (תנועת תומכי איראן). מדובר בקבוצה ג'יהאדית סוניית שהחלה לפעול בשלהי 2011 וחותרת, לא רק להקמת מדינה בלוצ'ית עצמאית, אלא אף להשתלטות על איראן - המכונה "פרס" – באמצעות הרס משטר האיתוללות והחזרתה לחיק הסונה לאחר כחמש מאות שנים של שלטון שיעי. בהודעה הראשונה שפרסם מנהיג הארגון אבו יאסר מוסקוואני נכתב כי פעילי הארגון נחושים "להרוס את המשטר [האיראני]" וכי בשנים האחרונות "הנשמה של הג'יהאד והלחימה בבלוצ'סתאן רק התגברו", וכי כל עוד ייפגעו זכויות הבלוצ'ים, המשטר האיראני "לעולם לא ירגיש נוחות או ביטחון".³⁸

לאורך השנים, הוכיח "אנצאר איראן" כי הוא יודע לנצל טכנולוגיות תקשורת אינטרנטיות. אנשי הארגון ותומכיו תפעלו בלוגים בערבית, פרסית ואנגלית לצד חשבונות פייסבוק, יו-טיוב וטוויטר,³⁹ שסייעו בגיוס פעילים לטובת הג'יהאד.⁴⁰ האיש שכנראה היה אחראי לפעילות המקוונת של הארגון ונחשב לאחד ממייסדי הקבוצה הוא השאם עזיזי, המוכר בכינויו "אבו חפץ אל-בלוצ'י". עזיזי היה פעיל ג'יהאד מנוסה שלפי הביוגרפיה שפורסמה בידי "אנצאר איראן", החזיק בקשרים עם ארגוני טרור אנטי שיעים מפקיסטן והיה לדמות מרכזית בבניית מערך המדיה של ארגונים בלוצ'ים אחרים ובהם ג'נדאללה, כבר משנת 2005.⁴¹ ניסיון

זה שירת אותו ב"אנצאר איראן". פרסומיו הופצו בידי זרוע המדיה "אל-פארוק" שנוסדה בדצמבר 2012, וכללו לרוב חומרים אנטי-שיעיים באנגלית וערבית שזכו לתפוצה רחבה בקרב ג'יהאדיסטים תומכי אל-קאעדה.⁴² כיום, מופצים מרבית פרסומי הארגון באמצעות ערוץ הטלגרם "מראסל אנצאר אל-פרקאן" שלו כ-190 עוקבים,⁴³ נתון שעשוי להעיד על גודלה הצנוע, יש שיגידו קיקיוני, של הקבוצה.

החל מנובמבר 2013, החלו להופיע עדויות המצביעות על הזדהות הארגון עם אל קאעדה ומשנתו. דגל הקבוצה, שכלל סממנים בלוציים לאומיים בשילוב הכיתוב "איראן", הומר בדגל בצבע שחור עם עיגול לבן ובו השהאדה (העדות; ההכרזה המוסלמית היסודית כי "אין אלוהים מלבד אללה ומוחמד הוא שליחו"), כשמתחתיו מצוין שם הארגון, "חרכת אל-אנצאר". המילה "איראן" הושמטה משם הארגון, ככל הנראה על רקע ההנחה כי אזכורה עשוי להעיד על הכרה בריבונות שיעית לצד השאיפה להימנע מתיחום טריטוריאלי, האופיינית לארגונים סלפים-ג'יהאדיסטים החותרים להקמת מדינה מוסלמית שאינה מתכנסת לגבולות איראן בלבד.

אנצאר איראן, שמאז הקמתו שיתף פעולה עם קבוצות ג'יהאד שונות בבלוצ'יסטאן,⁴⁴ הודיע בדצמבר 2013 על איחוד עם קבוצה ג'יהאדית בלוצ'ית בשם "חזב אל-פרקאן", וייסוד "חרכת אנצאר אל-פרקאן פי בלאד אל-פארס" (תנועת תומכי הקוראן בפרס).⁴⁵ בהודעה ראשונה שהופצה מטעם הארגון נכתב כי מטרת הקבוצה "להפיל את המשטר האיראני, להניף את המילה של אללה, להסיר דיכוי ולהגיש סיוע למדוכאים (באדמתנו ובכל אדמה מוסלמית שהושפעה משחיתות איראן השיעית) וליישם את השריעה של ריבון העולמים" תוך כדי ג'יהאד שתכליתו "חזרת הח'ליפות שהנביא מוחמד האהוב שלנו הבטיח לנו."⁴⁶ הרחבת פעילות הארגון מעבר לחבל בלוצ'יסטאן והחזרת הח'ליפות כאחת ממטרות הקבוצה נחשבים לחידושים ברטוריקה המוכרת של הארגון, המתכתבים עם אלה של ארגוני ג'יהאד סלפי, ושל אל קאעדה בפרט. לא זו בלבד, לאחר ייסוד אנצאר אל-פרקאן, החל הארגון בהפעלת מחנה אימונים הנקרא על שם אסאמה בן-לאדן, מייסדה המיתולוגי של אל קאעדה,⁴⁷ וכרזות שפורסמו בידי הארגון כללו ציטוטים מפי איש הדת הפלסטיני ומורהו של בן לאדן, עבדאללה עזאם (1941-1989), שהניח את התשתית הרעיונית להקמת אל-קאעדה.

דגלי ארגון אנצאר איראן לפני השינוי (מימין)
ולאחוריו (משמאל)

באפריל 2015 חוסל עזיזי בידי איראן, אך ארגונו המשיך לפעול נגדה בשטח ובזירה התודעתית, גם אם במידה מועטה יותר מבעבר. דוגמה לכך בסדרת מתקפות שהוביל הארגון בין ספטמבר 2015 ליוני 2016, נגד יעדים איראניים במרחב סיסטן-בלוצ'סתאן.⁴⁸ בהמשך, התרחבה פעילות הארגון לתוככי איראן והתבטאה בפיצוץ צינור נפט בעיר אח'וואז הערבית בדצמבר 2017, כשהארגון פרסם תיעוד של האירוע ברשת.⁴⁹ יש לציין כי באזור זה התרחשו במקביל פיגועים נוספים שבוצעו בידי המחותרת הערבית הבלדנית.

אם הזירה הבלוצ'ית אינה מוכרת לרבים, הרי שקיומה של קבוצה איראנית-סונית בסוריה הלוחמת נגד אסד ואיראן, ועוד במסגרת אל-קאעדה, מוכר אף פחות. זה המקרה של "חרכת מהאג'רין אהל סנת איראן" (תנועת המהגרים הסונים של איראן), המורכבת אף היא מבני מיעוטים סונים מאיראן, מקרב הבלוצ'ים, לצד כורדים וערבים, שהגיעו לסוריה דרך האוויר והיבשה והצטרפו ל"גי'בהת אל-נצרה",⁵⁰ ששינתה את שמה ל"היאית תחריר א-שאם". ערוץ הטלגרם של הקבוצה, שנפתח בדצמבר 2016 ונקרא "אל-קאדסיה", על שם הקרב שבו הביסו המוסלמים את הפרסים הפגאנים, צבר לפי שעה כ-2,000 עוקבים.⁵¹ בראיון בלעדי שהעניק אחד מחברי הקבוצה ופורסם באתר Long War Journal, הצהיר כי הוא מייחל להזדמנות שתינתן לו ולחבריו לשוב לאיראן וליישם בה את תפישת עולמו, ובכלל זה "להרוס את הכופרים [בהתייחסו לאיראנים]"⁵².

העדויות לזיקה הקיימת בין הארגונים הבלוצ'ים לאל-קאעדה ממחישות את האופן שבו חודרת האידיאולוגיה הג'יהאדית סלפית למרחבים מקומיים ברחבי העולם, ואף מצליחה לגייסם לטובת זירות ג'יהאד אחרות בעולם. בנוסף, זיקה זו ממחישה גם את האופן שבו מנצלת האידיאולוגיה הג'יהאדיסטית צדדים בסכסוכים מקומיים שמהותם לא מסתכמת בדת אלא גם באתניות, קיפוח מיעוטים וכיוצא באלו. ואולם, חשוב להבחין בין התהודה שיוצרים הארגונים המקומיים במרחב הרשתי המאפשר מינוף של המסר, לבין גודלם הממשי הזניח. אפשר שהתעמולה של אנצאר אל-פרקאן זוכה לתהודה בקרב תומכי אל-קאעדה

בזכות השיח האנטי-שיעי, כמו גם בשל השימוש בשפות אנגלית וערבית להעברת מסרים. תעמולה זו מסייעת בגיוס פעילים לגיהאד ולהרחבת הפעילות הבלוציית-ג'יהאדית לתחומי סוריה, פעילות שיכולה בסופו של דבר להיות בעלת השפעה על הסונים באיראן ובמדינות השכנות.

-
- ¹ ראו תיוג: #Kaşıkçı, Suudi Konsolos,
- ² İbrahim Karagül, "Cemal Kaşıkçı cinayeti bir DEAŞ zihniyetidir. O uçakla kaç ülkeden suikastçılar getirildi? BAE-İsrail sabotajı: Bu da Rus uçağı senaryosu mu?" Yeni Şafak, October 8, 2018, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ibrahimkaragul/cemal-kaşıkçı-cinayeti-bir-deaş-zihniyetidir-o-ucakla-kac-ülkeden-suikastçılar-getirildi-bae-israil-sabotajı-bu-da-rus-uçağı-senaryosu-mu-2047612> [Accessed: 22 October 2018]
- ³ <https://twitter.com/Si3MiTCiLER/status/1049556591803072512>
- ⁴ "Pastör Andrew Brunson kimdir: Türkiye-ABD ilişkilerinde kriz yaratan davada hüküm ve tahliye", BBC Türkçe, October 12, 2018, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-43782841> [Accessed: 22 October 2018]
- ⁵ Amberin Zaman, "Israel frees Turkish woman accused of terror-related smuggling", Al-Monitor, July 16, 2018, <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2018/07/turkey-israel-warm-ozkan-free.html> [Accessed: 22 October 2018]
- ⁶ ABD'den Türkiye'ye yaptırım: Karar neye dayanıyor, bundan sonra ne olacak?, BBC Türkçe, August 2, 2018, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-45029793> [Accessed: 22 October 2018]
- ⁷ @HalilObuz5, Twitter.com, 23 May 2018. Available at <https://twitter.com/HalilObuz5/status/999255035145048064>. Last accessed 1 November 2018.
- ⁸ @GokhanBeker, Twitter.com, 15 August 2018. Available at <https://twitter.com/GokhanBeker/status/1029716566198378501>. Last accessed 1 November 2018.
- ⁹ @asenaasla, Twitter.com, 12 October 2018. Available at <https://twitter.com/asenaasla/status/1050851526485442561>. Last accessed 1 November 2018.
- ¹⁰ @DrTerentius, Twitter.com, 12 August 2018. Available at <https://twitter.com/DrTerentius/status/1028711447977713664>. Last accessed 1 November 2018.
- ¹¹ @gokhankansizogl, Twitter.com, 15 October 2018. Available at <https://twitter.com/gokhankansizogl/status/1051766928006684672>. Last accessed 1 November 2018.
- ¹² Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırması – 2018: <http://ctrs.khas.edu.tr/post/27/turk-dis-politikasi-kamuoyu-algilari-arastirmasi-2018> [Accessed: 15 October 2018]
- ¹³ @AlAzhar, Twitter.com, 8 September 2018. Available at <https://twitter.com/AlAzhar/status/1038397446102106113>. Last accessed 1 November 2018.
- ¹⁴ "למרות הירידה בשיעורים במהלך שנת 2017.. מצרים כובשת את המקום השלישי בעולם בשיעור הגירושים.. 190 אלף מקרים בשנה שעברה.. מרצה לסוציולוגיה: הירידה בשיעור מקרי הפרידה 'קל'... אי נישואים טובים יותר מאשר גירושים". אל-יום אל-סאבע, 18 במאי, 2018.
- ¹⁵ Youtube.com, 28 July 2018. Available at https://www.youtube.com/watch?v=Wmx2_8R7CUE. Last accessed 1 November 2018.
- ¹⁶ "וזירת אל-תצ'אמן תבחת' מע שיח' אל-אזהר ואל-מפתי מואניהת ט'אהרת אל-טלאק", מצראוי, 17 בספטמבר 2018. Youtube.com, 8 September 2018. Available at <https://www.youtube.com/watch?v=6HE6aAVmZIA>. Last accessed 1 November 2018
- ¹⁷ Youtube.com, 21 September 2018. Available at <https://www.youtube.com/watch?v=mYpFNE4tGVI>. Last accessed 1 November 2018
- ¹⁸ Youtube.com, 7 October 2018. Available at <https://www.youtube.com/watch?v=alxPPsxANE0>. Last accessed 1 November 2018
- ¹⁹ Youtube.com, 30 September 2018. Available at <https://www.youtube.com/watch?v=jjRy-slOG0I>. Last accessed 1 November 2018
- ²⁰ "חייו איתן בהגינות... קמפיין חדש של אל-אזהר להעלאת המודעות לסכנת הגירושים", אל-נט, 8 בספטמבר 2018.

- ²²כל מה שתוצה לדעת על יחידת 'אחדות משפחות' באל-אזהר להגבלת הגירושים, "אל-יים אל-סאבע, 2 באוגוסט 2018.
- ²³ ביולי 2018 הבהיר אל-סיסי כי הוא אינו כועס על סירוב אל-אזהר להיעתר לבקשתו, אך הדגיש כי ביעור נגע הגירושים חייב לבוא מתוך החברה ולא דווקא מחוקי המדינה. ראה את הכתבה הבאה: "250 מקרים מדי יום.. מדוע אל-סיסי מבקש ללמוד ולנתח את הסיבות לעלייה בשיעור הגירושים", *צות אל-אמה*, 31 ביולי 2018.
- ²⁴ @khmontaser, Facebook.com, 9 September 2018. Available at <https://www.facebook.com/khmontaser/posts/2135080753192049>. Last accessed 14 October 2018.
- ²⁵ @OfficialAzharEg, Facebook.com, Sep 8, 2018. Available at <https://www.facebook.com/OfficialAzharEg/videos/vl.326802878088406/502821856897995>. Last accessed 14 October 2018.
- ²⁶ @OfficialAzharEg, Facebook.com, 3 October 2018. Available at <https://www.facebook.com/OfficialAzharEg/videos/311671279590738>. Last accessed 14 October 2018.
- ²⁷ @OfficialAzharEg, Facebook.com, 5 September 2018. Available at <https://www.facebook.com/OfficialAzharEg/videos/vl.326802878088406/501652750353340>. Last accessed 14 October 2018.
- ²⁸ @OfficialAzharEg, Facebook.com, 20 September 2018. Available at <https://www.facebook.com/OfficialAzharEg/videos/vl.326802878088406/519380225175952/?type=1>. Last accessed 14 October 2018.
- ²⁹ @OfficialAzharEg, Facebook.com, 28 September 2018. Available at <https://www.facebook.com/OfficialAzharEg/videos/vl.326802878088406/237750736898070>. Last accessed 14 October 2018.
- ³⁰ @OfficialAzharEg, Facebook.com, 14 September 2018. Available at <https://www.facebook.com/OfficialAzharEg/videos/vl.326802878088406/321863975027875/?type=1>. Last accessed 14 October 2018.
- ³¹ @OfficialAzharEg, Facebook.com, 20 September 2018. Available at <https://www.facebook.com/OfficialAzharEg/videos/vl.326802878088406/501652750353340>. Last accessed 14 October 2018.
- ³² @OfficialAzharEg, Facebook.com, 8 September 2018. Available at <https://www.facebook.com/OfficialAzharEg/videos/502821856897995>. Last accessed 14 October 2018.
- ³³ @OfficialAzharEg, Facebook.com, 3 October 2018. Available at <https://www.facebook.com/OfficialAzharEg/videos/311671279590738>. Last accessed 14 October 2018.
- ³⁴ @OfficialAzharEg, Facebook.com, 14 September 2018. Available at <https://www.facebook.com/OfficialAzharEg/videos/vl.326802878088406/321863975027875/?type=1>. Last accessed 14 October 2018.
- ³⁵ @OfficialAzharEg, Facebook.com, 19 September 2018. Available at <https://www.facebook.com/OfficialAzharEg/videos/vl.326802878088406/237750736898070>. Last accessed 14 October 2018.
- ³⁶ Ronen A. Cohen, *Revolution Under Attack: The Forqan Group of Iran* (New York: Palgrave Macmillan, 2015) להרחבה, ראו: 36
- ³⁷ Chris Zambelis, "[The Evolution of the Ethnic Baluch Insurgency in Iran](#)", *CTC Sentinel*, Volume 7, Issue 3, March 2014: 17-20, p. 18.
- ³⁸ "Speech by Our Emir Abu Yasir Muskootani on the Eve of our First Successful Operation (Translation)", *Ansar Iran Blog*, October 21, 2012. (כניסה 23.10.2012)
- ³⁹ פלטפורמות שונות של אנצאר איראן (כניסה 23.12.2013): בלוג: <http://www.ansariran.blog.com/>; בלוג באנגלית: <http://ansariran-en.blogspot.com>; פייסבוק: <https://www.facebook.com/pages/حزب-انصار-ايران/408493015879164>; טוויטר: <http://www.youtube.com/user/TheAnsartv>; <http://www.youtube.com/user/ansariran1>
- ⁴⁰ ראו למשל: "Ansar Iran Member Recruits Through Twitter", *SITE*, October 12, 2013. <https://news.siteintelgroup.com/Jihadist-News/ansar-iran-member-recruits-through-twitter.html>
- ⁴¹ "Abu Hafis AlBalushi and His Role in the Jihad in Baluchistan", *Ansar Iran's Blog*, May 19, 2013 [Accessed: 15 July 2018]. את הביוגרפיה המלאה ניתן למצוא בבלוג www.onlinejihadexposed.com. ראו: http://www.onlinejihadexposed.com/2014/07/blog-post_16.html
- ⁴² דוגמה לכך בסרטון הוידאו "דרך הגיהאד" ("סביל אל-גיהאד") שהופק בידי אל-פארוק מדיה ופורסם בפלטפורמות של אל-קאעדה, והופץ בידי "חזית המדיה האסלאמית העולמית" (Global Islamic Media Front), מזרועות המדיה החשובות של אל-קאעדה. הסרטון הועלה לאתר Risala.biz, המהווה פלטפורמה שבאמצעותה מפיצים אל-קאעדה והארגונים הקשורים אליו את פרסומיהם. ראו: <https://risala.ga/2/ji2/>; הסרטון פורסם גם באתר [Gawzah.net](http://gawzah.net/?p=3640) המזוהה עם אל-קאעדה בתת-החבירה. ראו: <http://gawzah.net/?p=3640> (כניסות 27.10.2018)

-
- ⁴³ להלן חלק מהפלטפורמות ששירתו את אנצאר אל-פרקאן בעבר: חשבון טוויטר של אנצאר אל-פרקאן: https://twitter.com/media_alfarooq; חשבון הטוויטר של אל-פארוק מדיה: https://twitter.com/FURQAN_ANSAR; חשבון טוויטר של אבו חפץ אל-בלוצי: https://twitter.com/rpg_5.
- ⁴⁴ "Harakat Ansar Iran Announce Cooperation with Sepah-e-Sahaba", *Ansar Iran's Blog*, December 17, 2012 [Accessed: 23 December 2018].
- Zambelis, "The Evolution of the Ethnic Baluch Insurgency in Iran", p. 19. ⁴⁵
- "Important Announcement: Merger of Hizbul-Furqan and Harakat Ansar Iran," *Ansar Iran's Blog*, December 7, 2013 [Accessed: 7 December 2018] ⁴⁶
- ראה בלוג: http://www.onlinejihadexposed.com/2014/07/blog-post_16.html ⁴⁷
- ⁴⁸ לדיווחים על מתקפות של "אנצאר אל-פרקאן" ועל פעילותם ברשת ראה: [https://ent.siteintelgroup.com/index.php?option=com_customproperties&view=search&task=tag&tagName=Groups:Ansar-Al-Furqan-\(Harakat-Ansar-Iran\)](https://ent.siteintelgroup.com/index.php?option=com_customproperties&view=search&task=tag&tagName=Groups:Ansar-Al-Furqan-(Harakat-Ansar-Iran))
- "Ansar al-Furqan Claims Bombing Oil Pipeline in First Operation in Iranian City of Ahvaz", *SITE*, December 30, 2017. ⁴⁹
- Lars Hauch, "Interview with an Iranian Fighter in Hayat Tahrir al-Sham", *Long War Journal*, September 18, 2018. ⁵⁰
- ⁵¹ לערוץ זה אין קישור (לינק) שניתן לשתף (כניסה אחרונה ב: 27.10.2018).
- Lars Hauch, "Interview with an Iranian Fighter in Hayat Tahrir al-Sham", *Long War Journal*, September 18, 2018. ⁵²